

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ

Είναι γνωστό ότι η πληρέστερη προσωπογραφία τῶν ἠθοποιῶν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ θεάτρου (περίπου 580 λήμματα) βρίσκεται ὡς παράρτημα στοῦ ἀξεπέραστο βιβλίου τοῦ J. B. O'Connor, *Chapters in the History of Actors and Acting in Ancient Greece*, Σικάγο 1908, σ. 67-144. Ὅρισμένες προσθήκες, κυρίως ἀπὸ νεότερα δημοσιεύματα, ὑπέδειξε ἡ Irìde Parenti μὲ ἄρθρο τῆς στοῦ περιοδικὸ *Dioniso* 35 (1961) 5-29, ὅπου ἐπισημαίνει καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνασυνταχθεῖ ἡ *Prosopographia Histrionum Graecorum*. Πράγματι ὁ ἐμπλουτισμὸς καὶ τοῦ προσωπογραφικοῦ ὑλικοῦ μὲ νέα στοιχεῖα, ποὺ προέκυψαν κυρίως τόσο ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη μελέτη τῶν διδασκαλικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἀθήνας ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ σπουδὴ τῶν θεατρικῶν μαρτυριῶν ἀπὸ τὴ Δῆλο καὶ τοὺς Δελφοὺς¹, ἔκαμε ἀναγκαῖο τὸν ἐκσυγχρονισμὸ τοῦ καταλόγου τῶν ἀρχαίων ἠθοποιῶν. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐπιχείρησε πρόσφατα ἡ Paulette Ghiron-Bistagne στοῦ φιλόδοξο βιβλίου τῆς *Recherches sur les acteurs dans la Grèce antique*, Παρίσι 1976, σ. 301-379.

Στὴν πραγματικότητα ὁ προσωπογραφικὸς κατάλογος τῆς Ghiron ἀποτελεῖ μίαν συνοπτικὴν καταγραφήν τῶν στοιχείων ποὺ καταχωρίζουν οἱ προηγούμενοι ἐρευνητές. Ἡ καταγραφή αὐτὴ εἶναι ὀπωσδήποτε χρήσιμη, ἀλλὰ παράλληλα καὶ ἐπικίνδυνη γιὰ τὸν ἀνυποψίαστο χρήστη, ὄχι μόνον ἐξαιτίας τῆς πληθώρας τῶν ἀβλεψιῶν (βλ. παρακάτω) ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας ἄλλων ἀδυναμιῶν: Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀπὸ πρακτικὴ ἀποψη ὀδυνερὴ ἡ ἔλλειψη ἀρίθμησης τῶν λημμάτων. Εἰς βάρος τῆς πρακτικῆς σκοπιμότητος τοῦ ἔργου ἀποβαίνουν ἐπίσης ὁ περιορισμὸς τῆς χρονικῆς ἐμβέλειας τοῦ καταλόγου ὡς τὴν ἐποχὴ τοῦ Αὐγούστου, ἂν καὶ ὑπάρχουν γι' αὐτὸ εὐλόγα θεωρητικὰ ἐπιχειρήματα (πρβ. Ghiron, σ. 301 κ.έ.), καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς ἄλλων εἰδικότητων, ὅπως π.χ. τῶν δραματικῶν διδασκάλων (ὁ O'Connor καὶ ἡ Parenti ἐπεκτείνονται ὡς τὸ τέλος τῆς ἀρχαιότητος καὶ καταγράφουν σχεδὸν ὅλες τὶς εἰδικότητες τεχνιτῶν ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ δράμα)². Ἐκπληξὴ ἐξἄλλου προκαλεῖ ἡ ἄκριτη εὐκολία μὲ τὴν ὁποία υἰοθετοῦν-

1. Βλ. G. M. Sifakis, *Studies in the History of Hellenistic Drama*, Λονδίνο 1967· πρβ. τώρα καὶ G. Nactergael, *Les Galates en Grèce et les Sôteria de Delphes*, Βρυξέλλες 1977.

2. Ἀντίθετα, παραλείπονται ἀνεξήγητα ὀρισμένα ἀπὸ τὰ λήμματα τοῦ O'Connor, ὅπως π.χ. ἀρ. 139 (Διογένης), 364 (Νικόλαος Ἡπειρώτης) καὶ 436 (Σιμέρων), καὶ τῆς Parenti, π.χ. ἀρ. 188a (Εὐδαμος Λυκίσκου) καὶ 558a καὶ c ([Τ]ιμαγόρου καὶ [-Βελε]μινάτου Φεναάτης).

ται οί σχετικές «μαρτυρίες» τῶν Σχολιαστῶν, ὅπως π.χ. στίς περιπτώσεις τοῦ Ἀριστοφάνη καί τοῦ Θηραμένη, καί ἀκόμη χειρότερα ἡ καταχώριση τῶν κωμικῶν ποιητῶν Ἀμειψία, Λύκιδος καί Φρυνίχου μέ βάση τὸ χωρίο τῶν *Βατράχων*, στ. 14 κ.έ., τὸ ὁποῖο καί παρερμηνεύεται (Ghiron, σ. 148)³.

Ἡ Ghiron δὲν προχώρησε σὲ ἀναδίφηση ἐπιγραφικῶν ἢ ἄλλων πηγῶν, γιὰ νὰ ἐπισημάνει ἢ ἴδια τυχὸν νέα πρόσωπα. Μιὰ τέτοια ἀναζήτηση, ποὺ ἔκαμα κατὰ καιροὺς τὰ τελευταῖα τρία χρόνια (1980-83), ἀπέδωσε τὰ παρακάτω ὀνόματα⁴, ποὺ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τοὺς προηγούμενους καταλόγους⁵.

1. Ἀντίγονος, τραγωδός

Τὸ ὄνομά του ἀναγράφεται σὲ βαθμίδα τοῦ σταδίου τῶν Διδύμων, ὅπου ἴσως τοῦ εἶχε παραχωρηθεῖ τόπος ἐπὶ προφήτου Ἰουνίου (;) (A. Rehm, *Die Inschriften von Didyma*, ἀρ. 50, 1, 25). 1. αἰ. π.Χ.

2. Ἀπολλοφάνης, τραγωδός

Σύμφωνα μέ ἐπίγραμμα (*Παλ. Ἀνθ.* XI 189) τοῦ Λουκιλλίου (1. αἰ. μ.Χ.) διαθέτει ποικίλα ἐξαρτήματα τῆς σκευῆς του εἰς βραχὺ σιταρίου κέρμα καὶ οἰναρίου.

3. Ἀρχέδαμ[ος –] Ἰστιαεύς (;), τραγωδός

Ἀγωνίζεται στὰ Ἀμφικτυονικὰ Σωτήρια τῶν Δελφῶν γύρω στὸ 265 (;). Παλιότερα (*FD* III 1, 478 στ. 17 = *SEG* I 187 B) τὸ ὄνομα αὐτὸ διαβαζόταν ὡς Ἀρχε.ΑΝ. πράγμα ποὺ εἶχε ὀδηγήσει στὴν ταύτισή του μέ τὸν Ἀρχέλαο (πρβ. Ghiron, σ. 315). Ἡ σωστὴ ἀνάγνωση ὀφείλεται στὸν J. Bousquet, *BCH* 83 (1959) 169. Δὲν εἶναι ἀπόλυτα σαφές ἂν τὸ ἔθνικὸ —γραμμένο στὸν ἐπόμενο στίχο— ἀνήκει στὸν Ἀρχέδαμο ἢ σὲ ἓνα ἄλλο πρόσωπο· βλ. τώρα τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς στὸ βιβλίο τοῦ Nachtergaeel ποὺ ἀναφέρθηκε παραπάνω (σημ. 1), *Actes*, ἀρ. 2.

3. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ ἡ περίπτωση τῶν παιδιῶν τοῦ τραγικοῦ ποιητῆ Καρκίνου. Τὰ Ἀριστοφανικὰ Σχόλια μέ διάφορες ἀφορμὲς ἀναφέρουν ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶχε τουλάχιστον τρία παιδιά, ποὺ ἦταν τραγικοὶ ποιητὲς, χορευτὲς καὶ ὑποκριτὲς. Γιὰ τὰ πρόσωπα αὐτὰ τὰ Σχόλια παραδίδουν ἕξι, συνολικὰ, ὀνόματα: Δᾶτις, Δημότιμος, Ξέναρχος, Ξινόκλειτος, Ξινόκλης καὶ Ξινότιμος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνο τὰ δύο τελευταῖα καταχωρίζει αὐθαίρετα στὸν κατάλογό της ἡ Ghiron. Ἄν καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι στὴν παράδοση τῶν ὀνομάτων ἔχει γίνεи κάποια σύγχυση (βλ. τὴ σημείωση τοῦ Koster στὴν ἔκδοση τῶν Σχολίων τοῦ Τζέτζη, τ. IV 3, σ. 727 = *Bátr.* 86a), ὅμως θὰ ἦταν φρόνιμο νὰ καταγράψουμε στὸν κατάλογο τῶν ὑποκριτῶν ὅλα αὐτὰ τὰ ὀνόματα (πρβ. *PA* 8254).

4. Δύο ἀπὸ αὐτὰ, τὰ ὑπ' ἀρ. 16 καὶ 28, μοῦ τὰ ὑπέδειξε ὁ καθηγητὴς Γ. Μ. Σηφάκης.

5. Θεώρησα γνωστά, καὶ δὲν τὰ καταγράφω, ὅσα ἀπὸ τὰ νέα πρόσωπα διαπίστωσα νὰ μνημονεύονται σὲ διάφορα σημεία τοῦ βιβλίου τῆς Ghiron (χωρὶς νὰ καταχωρίζονται στὸν κατάλόγό της, ἐπειδὴ ἀνήκουν στὴ μεταγενέστερη ἀρχαιότητα).

4. Ἀχιλλεύς *ΕΛΠΙΔΟΣ* Κῶος, τραγωδός

Ἐνα δίστιχο ἐπίγραμμα ἀπὸ τὸν τάφο του (;) σώζεται σὲ ἐρμαϊκὴ στήλη ἀπὸ τὴν Κῶ, ἕως τοῦ 3. αἰ. μ.Χ. (βλ. R. Herzog, *Koische Forschungen und Funde*, Λιψία 1899, σ. 102 ἀρ. 162· πρβ. *IGR IV* 1069). Ἀπὸ τὸ κείμενο μαθαίνουμε ὅτι ὁ πατέρας του λέγεται Ἔλπις —ἢ ἡ μητέρα του Ἐλπίς— καὶ ὅτι πεθαίνει *ἡίθεος χρηστὸς τρόπους*.

5. Γλαύκων, κωμωδός

Κατὰ τὸν Στοβαῖο (*IV* 17, 20 Hense) *Γλαύκων ὁ κωμωδὸς ἡδίων ἔλεγε παρὰ τὴν θάλασσαν πεζεύειν ἢ παρὰ τὴν γῆν πλεῖν*. Ἄγνωστης ἐποχῆς.

6. Δ — ς Ἀφέλους Ἀθηναῖος, τραγωδός

Τοῦ ἀπονέμεται τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτη τῶν Δελφῶν σύμφωνα μὲ ἐπιγραφή τοῦ 1. αἰ. μ.Χ. (*FD III* 2, 101)· πρβ. Sifakis, *Studies*, σ. 105 σημ. 7.

7. Δημήτριος Ἀθηνοπόλιδος Λαμπιτρύς

Ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Ἀθήνα (1. αἰ. π.Χ.) σὲ κιονίσκο διακοσμημένο μὲ στεφάνι κισσοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἰκάζεται ὅτι πρόκειται γιὰ ὑποκριτὴ (*IG II*² 6653). Γιὰ τὸν πατέρα του πρβ. *Hesperia* 17 (1948) 26 ἀρ. 12 στ. 57.

8. (;) Διογένης

Ἐν τραγικῇ τέχνῃ ἀναθρεφθεὶς, σύμφωνα μὲ ἐπιτάφιο ἐπίγραμμα ἀπὸ τὴ Στρατονίκεια τῆς Καρίας (*IK XXII* 1, 1201).

9. Διονυσόδωρος, ὑποκριτὴς παλαιᾶς τραγωδίας ἢ κωμωδίας

Μνημονεύεται σὲ ἐπιγραφικὸ θραῦσμα ἀπὸ τὴ Σάμο, ποὺ δημοσιεύει ὁ H. J. Mette, *Urkunden dramatischer Aufführungen in Griechenland*, σ. 50 (*II C* 1aβ), χωρὶς νὰ δίνει στοιχεῖα γιὰ τὴ χρονολόγησή, ποὺ θὰ βοηθοῦσαν στὸ συσχετισμὸ μὲ τοὺς τέσσερις γνωστοὺς ὁμώνυμους ὑποκριτὲς (πρβ. Ghiron, σ. 321).

10. Εὐάνδρος, ὑποκριτὴς

Μνημονεύεται μαζί μὲ τὸν γιό του (;) Ἀστ[έ]αν σὲ κατάδεσμο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἕως τοῦ 3. αἰ. π.Χ. (*IG III* 3, 45). Δὲν ἀποκλείεται αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ ΕΥ.....Σ τῆς διδασκαλικῆς ἐπιγραφῆς *IG II*² 2325 fr. v (Ghiron, σ. 366).

11. Ἡγησιάνης Διογένους Ἀλεξανδρεὺς ἐκ τῆς Τρωάδος, τραγικὸς ὑποκριτὴς

Εἶναι ὁ γνωστὸς πολυσύνθετος συγγραφέας ποὺ ὑπηρέτησε τὸν Ἀντίοχο Γ' (3./2. αἰ. π.Χ.). Κατὰ τὸν Ἀθήναιο (*III* 80 d): *Ἡγησιάνακτα γοῦν τὸν Ἀλεξανδρέα τὸν τὰς ἱστορίας γράψαντα κατ' ἀρχὰς ὄντα πένητα καὶ τραχιδόν*

φρησι (sc. Δημήτριος ὁ Σκήπιος) γενέσθαι καὶ ὑποκριτικὸν καὶ εὐήχον, ὀκτακαίδεκα ἔτη σύκων μὴ γεωσάμενον. Πρβ. τώρα καὶ H.-J. Newiger, *Gymnasium* 87 (1980) 536/7.

12. Θεόδοτος (Θεοδότου) Σιδώνιος, τραγωδός
Σε ἀγωνιστικὸ κατὰλογο ἀπὸ τῆ Σπάρτη, 120-180 μ.Χ. (SEG XI 838).

13. Θεόδωρος Θεογένους Μιλήσιος

Τιμᾶται στοὺς Δελφοὺς μετὰ προξενία κτλ. ἐπὶ ἄρχοντος Ἐμμενίδα (255-4; π.Χ.). Στὸ σχετικὸ τιμητικὸ ψήφισμα (FD III 4, 177) χαρακτηρίζεται ἀπλῶς ὡς ὑποκριτής, χωρὶς νὰ γίνεταὶ ἄλλη ἀναφορὰ στὴ δραστηριότητά του. Ἡ ὑπαρξὴ πάντως τοῦ προσώπου αὐτοῦ δυσχεραίνει τὴν ταύτιση τοῦ Θεοδώρου τῶν Δηλιακῶν ἐπιγραφῶν IG XI 110 καὶ 113 μετὰ τὸν ὁμώνυμο ἀπὸ τὰ Μέγαρα (πρβ. Ghiron, σ. 329/30).

14. Θέων, κωμικὸς ὑποκριτής

Νικητὴς στὰ Λήνια στὸ τέλος τοῦ 3. ἢ τὸ ἀρχὴς τοῦ 2. αἰ. π.Χ. Τὸ ὄνομα αὐτὸ μνημονεύεται στὴν ἐπιγραφή IG II² 3111. Ἀπὸ τὸ συσχετισμὸ τῶν δύο ἀποσπασμάτων τῆς μετὰ μιὰ ἄλλη ἐπιγραφή (IG II² 3075), ποὺ ἔκαμε ἡ Ντ. Πέππα-Δελμούζου (MDAIA 93, 1978, 109 κ.έ.), προέκυψε ὅτι πρόκειται γιὰ ὄνομα κωμικοῦ ὑποκριτῆ (πρβ. Mette, *Urkunden*, σ. 197, VI C 1).

15. Ἰππόστρατος Καύκιωνος Κνιδίος, τραγωδός

Τὸ ὄνομα αὐτὸ ὀφείλεται σὲ ἀνάγνωσι τοῦ δευτέρου ἀπὸ τοὺς δύο σβησμένους στίχους τῆς ἐπιγραφῆς IG IV² 99 III, ποὺ πέτυχε ὁ Peek (*Inscriptionen aus dem Asklepieion von Epidaurus*, Βερολίνο 1960, σ. 40 ἀρ. 44). Ὁ Ἰππόστρατος περιλαμβάνεται στοὺς τεχνίτες ποὺ καταδικάζονται σὲ πρόστιμο διὰ τὸ μὴ ἀγωνίζεσθαι κεκομισμένοι τὸν μισθόν. Δὲν ἀποκλείεται καὶ στὸν προηγούμενο στίχο, ὅπου ὁ Peek διαβάζει: Μῆ[μο]ς Ἀ[π]λλ[ων]ίων[ος], νὰ λανθάνει ὄνομα τραγωδοῦ —ἔξι μνῆς φαίνεται νὰ εἶναι καὶ στίς δύο περιπτώσεις τὸ πρόστιμο, ἐνῶ ὁ κωμωδός Διονύσιος (Ghiron, σ. 320) τιμωρεῖται μετὰ τέσσερις. Ἡ ἐπιγραφή χρονολογεῖται μάλλον στὸν 1. αἰῶνα π.Χ.: βλ. τὴ σημείωσι τοῦ Peek, ἔ.ά.

16. Ἰσθμὸς Κορίνθιος, τραγωδός

Βλ. Φιλόξενος (ἀρ. 28).

17. Κ. Κακίλιος Α.ου, κωμωδός [πρω]τολόγος Ἀντιοχίδης τῶν πρὸς Δάφνην

Ἀναφέρεται σὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ τὴν

Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, σύμφωνα μὲ ἀνάγνωση τῶν J. και L. Robert, *REG* 80 (1967) 555 ἀρ. 645. *Πρωτολόγος* πρέπει νὰ σημαίνει «πρωταγωνιστής» βλ. *LSJ* στὴ λέξη.

18. Κλέων, ὑποκριτής

Φέρεται χρεωμένος μὲ μία ἀρτάβη ἀλεύρου σὲ πάπυρο ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Ζήνωνα, μὲ ἡμερομηνία Ξανδικοῦ α', ἴσως τοῦ ἔτους 259 π.Χ. (P. Cairo Zen. 59004 στ. 44 = *SB* 6777). Πρβ. *Prosopographia Ptolemaica* VI 16411.

19. Κορνήλιο[ς .....] Κορίνθιος, παῖς κωμωδός

Νίκησε στὰ Καισάρεια τῆς Ἰσθμίας τὸ 127 μ.Χ. (*Hesperia* 39, 1970, 80 στ. 43).

20. Μ[ι], κωμωδός

«Ἐπεδείξατο τῷ θεῷ» στὴ Δῆλο τὸ 179 π.Χ. (*IG* XI 130 στ. 25).

21. Μικίων, κωμωδός

Ἀναφέρεται ὡς ὀφειλέτης σὲ ἐπιστολὴ (ἀπόδοση λογαριασμοῦ) κάποιου Δημητρίου πρὸς τὸν Ζήωνα, 3. αἰ. π.Χ. (P. Cairo Zen. 59417 στ. 11). Πρβ. *Prosopographia Ptolemaica* VI 17021.

22. Πουτίκιος Ἀπ[ι], τραγῳδός

Νίκησε στὰ Καισάρεια τῆς Ἰσθμίας τὸ 127 μ.Χ. (*Hesperia* 39, 1970, 81 στ. 53· πρβ. Mette, ἔ.ἀ. σ. 62, II C 7).

23. Σώφρων, κωμωδός

Μνημονεύεται στὶς *Διατριβές* τοῦ Ἐπικτήτου (III 4, 9 κ.έ. = Schenkl. ed. maior σ. 247). Πλαστὸ πρόσωπο; Φέρεται νὰ συναγωνίζεται κωμωδοῦς σὲ θέατρο τῆς Νικοπόλεως (;) ἔχοντας τὴν εὖνοια τοῦ «ἐπιτρόπου τῆς Ἡπείρου».

24. Τιμόθεος Ζακύνθιος, τραγικός ὑποκριτής

Σχ. Σοφ. Αἴ. 864α (ἔκδ. Χριστοδούλου): *καὶ δεῖ καρτερόν τινα εἶναι τὸν ὑποκριτήν, ὡς ἄζαι τοὺς θεατὰς εἰς τὴν τοῦ Αἴαντος φαντασίαν ὅποια περὶ τοῦ Ζακυνθίου Τιμοθέου φασὶν ὅτι ἤγε τοὺς θεατὰς καὶ ἐμυχαγέγει τῇ ὑποκρίσει. ὡς σφαγέα αὐτὸν κληθῆναι. Ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς του μπορεῖ νὰ τοποθετηθεῖ ἤδη στὴν κλασικὴ ἐποχὴ, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, τέτοιου εἴδους πληροφορίες τῶν ἀρχαίων Σχολίων προέρχονται συνήθως ἀπὸ ὑπομνήματα στὴν ἀρχαία κωμωδία⁶.*

6. Βλ. K. Weissmann, *Die scenischen Anweisungen in den Scholien zu Aischylos, Sophokles, Euripides und Aristophanes*, Programm Bamberg 1896, σ. 36 κ.έ. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι

25. [Γρούλ. Τρυφωνιανός [Και]σαρευς Τραλλιανός [και] Ἐφέσιος κωμωδός Νικητῆς (;) Πυθαίδη ἔκτη [μετὰ τὴν ἀνανέωσιν (πρῶτο μισὸ 3. αἰ. μ.Χ.) στὴν Ἐφεσο (IK XIV 4, 1147).

26. Φιλέτας, τραγωδός

Σὲ ἔλασμα ἀπὸ τῆ Δωδώνη τοῦ 4.-3. αἰ. π.Χ. (SEG XIX 430).

27. [Φι]λοκράτης, κωμικός ὑποκριτῆς

Νικητῆς στὰ Λήγαια στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 3. αἰῶνα π.Χ. Εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ τρία ὀνόματα ἠθοποιῶν ποὺ ἀποκατέστησε ἡ Ντ. Πέππα-Δελμούζου (MDAIA 92, 1977, 238 κ.έ.) σὲ καινούριο θραῦσμα (EM 13247) τῆς ἐπιγραφῆς IG II² 2325. Τοὺς ἄλλους δύο ἢ ἴδια τοὺς ταύτισε μὲ τοὺς γνωστούς Ἀριστοφάνη καὶ Ἀντιφάνη· πρβ. Mette (ἔ.ά. σ. 188, V q'), ὁ ὁποῖος ἀποδίδει διστακτικὰ τὰ τρία ὀνόματα σὲ κωμικούς ποιητὲς διαβάζοντας τὸ δεύτερο ὡς [Νεο]πι[όλεμος].

28. Τιβ. Κλ. Φιλόξενος Ἀθηναῖος, τραγωδός, ἐτῶν κθ' μηνῶν γ'. Ἰσθμὸς Κορίνθιος, τραγωδός, ἀνεναϊωσάμην.

Αὐτὰ ἀναφέρει ἐπιτύμβια ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν Προυσιάδα τῆς Βιθυνίας τοῦ 1. ἢ 2. αἰ. μ.Χ. (SEG XX 30).

29. Μάρκος Αὐρήλιος Φιλόξενος Σιδήτης, κήρυξ καὶ κωμωδός ἱερονίκης παράδοξος

Ἀναγραφὴ τῶν νικῶν του σὲ βάση ἀνδριάντος του ἀπὸ τὴ Σίδη, μετὰ τὸ 193 μ.Χ. (G. E. Bean, *The Inscriptions of Side*, ἀρ. 149, σ. 51 κ.έ.).

30. Ἰος Εὐαλκίδου Ἀκαρνάν ἀπὸ Θυρρεῖ[ου], κωμωδός

Σὲ ἀγωνιστικὸ κατάλογο ἀπὸ τὴ Βοιωτία, ποὺ ἀφορᾷ πιθανῶς τὰ Μουσεῖα τῶν Θεσπιῶν, 2./1. αἰ. π.Χ. (Ἀρχ. Ἐφ. 1917, 167 στ. 18).

31. Θεσσαλονικεύς, τραγωδός

Μνημονεύεται ὡς νικητῆς σὲ κατάλογο τοῦ 3. αἰ. μ.Χ. ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη (IG X 2, 38 C· πρβ. Mette, *Urkunden*, σ. 63, II C 8)⁷.

Στὸ διάστημα ποὺ μεσολάβησε ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ βιβλίου τῆς Ghiron ὡς σήμερα (1983) δημοσιεύτηκαν ἐργασίες ποὺ ἐπιτρέπουν νὰ γίνουν ὀρισμέ-

σκαπτικά παρωνύμια ἠθοποιῶν, ὅπως τὸ *σφαγίς*, εἶναι γνωστὰ σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν πέμπτο καὶ τὸν τέταρτο αἰῶνα π.Χ.

7. Γιὰ ἓναν ὑποθετικὸ κωμωδὸ Ἴερο βλ. ZPE 46 (1982) 32.

νες ἀναπροσαρμογές στον κατάλόγο της:

1. Νέες χρονολογίες γιὰ τὰ πρόσωπα ποὺ ἐμφανίζονται στὰ Δελφικὰ Σωτήρια προτείνονται στὸ βιβλίο τοῦ Nachtergaele (βλ. σημ. 1).

2. Ὁ Ἀρτέμων (σ. 314) εἶναι μᾶλλον ἀγωνοθέτης· βλ. *MDAI(A)* 93 (1978) 117.

3. Ἡ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Διονύσιο τῆς Θάσου (*BCH* 1926, 234 ἀρ. 9 = *IG* XII Suppl. 400) ἀφορᾷ κατὰ τὸν F. Salviat (*Thasiaca* 5, 1979, 155 κ.έ.) τοὺς περίφημους Ἀθηναίους ὑποκριτὲς τοῦ 4. αἰ. π.Χ. Θεόδωρο καὶ Φιλῆμονα καὶ ὄχι ὁμώνυμους τοῦ 3. αἰ. (πρβ. Ghiron, σ. 329, τελευταῖο λῆμμα, καὶ σ. 360, Φιλῆμων II).

4. Στὸ βιβλίο τοῦ Mette (βλ. παραπάνω, σ. 31 ἀρ. 9) βρῖσκει κανεὶς τώρα τὴν πιὸ σύγχρονη ἔκδοση τῶν θεατρικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀξιόπιστους πίνακες τῶν προσώπων.

Ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐνημέρωση αὐτή, γιὰ νὰ καταστεῖ ὁ κατάλογος τῆς Ghiron χρήσιμος, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γίνουν πολλὲς διορθώσεις παροραμάτων. Στὴ συνέχεια σημειῶνω ὅσα ὑπέπεσαν στὴν ἀντίληψή μου κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ ὕλικου γιὰ τὶς παραπάνω προσθήκες⁸.

σ. 302 (μέση): Ἀντὶ Philopagos γρ. Philapagos.

σ. 303 (τρίτη παράγραφος): Ὁ βιολόγος τώρα πιά ὀνομάζεται Ὁξείδας· βλ. Robert, *Opera* I 680 κ.έ.

σ. 308 Αἴσωπος: Στὸ πρῶτο λῆμμα νὰ προστεθεῖ παραπομπή στὰ Σχ. Ἀριστοφ. *Σφ.* 566a (Koster), ὅπου λέγεται ὅτι ὁ Αἴσωπος ὑπῆρξε ποιητὴς τραγωδίας καὶ ὑποκριτὴς τοῦ Αἰσχύλου (πρβ. *Mnemosyne* 24, 1971, 392, καὶ τώρα Kannicht-Snell, *TrGF* II σ. 329). Τὸ δεύτερο λῆμμα πρέπει ἴσως νὰ καταργηθεῖ (ἡ σωστὴ παραπομπὴ εἶναι *RE* IV col. 67 ἀρ. 16), γιὰτὶ πρόκειται μᾶλλον γιὰ ὑποκριτὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ θεάτρου.

σ. 309 (πρῶτο λῆμμα): Γρ. Ἀμύκλας Εὐφραίου Ἰ. (πρβ. *JHS* 98, 1978, 185).

σ. 312 Ἀριστοδῆμος Σκαρφεύς: Κατ' ἀρχὴν θὰ ἄξιζε τὸν κόπο νὰ σημειωθεῖ ὅτι εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ *Δυσκόλου* τοῦ Μενάνδρου. Ὡς πρὸς τὸ ἔθνικὸ ὁ πάπιρος παραδίδει γραφὴν *Σκαφεύς*, ποὺ ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τὸν Κουμανούδη (*R. Phil.* 1960, 99-106) καὶ ἔγινε δεκτὴ στὴν ἔκδοση τοῦ Μενάνδρου τῆς Ὁξφόρδης.

σ. 312 Ἀριστοκράτης Σωτιῶνος: Γρ. *Σωτιῶνος* καὶ πρβ. Σωτίων (σ. 358).

σ. 315 Ἀρχέλαος: Νὰ γίνῃ δύο λήμματα, Ἀρχέλαος μὲ παραπομπὴ στὸν Λουκιανὸ καὶ Ἀρχέδαμος, γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. παραπάνω, σ. 30 ἀρ. 3.

σ. 315 Ἀσκληπιόδωρος: Νὰ προστεθεῖ ὅτι ὡς τραγῶδης καὶ ποιητὴς σατύρων (;) νίκησε καὶ στὸν Ὀρωπὸ (*Arch. Ep.* 1925-26, 35-36 ἀρ. 149 στ. 17 καὶ 21).

σ. 318 Δημήτριος Ἀριστοδήμου: Νὰ προστεθεῖ τὸ ἔθνικὸ Ἀθηναῖος καὶ νὰ διορθωθεῖ ἡ εἰδικότητά του σὲ *συναγωνιστὴς τραγῶδης καὶ κωμικός*.

σ. 319 σημ. 2: Ἡ ἐπιγραφή βρῖσκεται στὸ Μουσεῖο Σάμου καὶ ἔχει ἐπανεκδοθεῖ ἀπὸ τὸν C. Dunst (*ZPE* 1, 1967, 225 κ.έ.): πρβ. Mette, *Urkunden* II C 1 a (σ. 49).

8. Πρβ. τὶς βιβλιοκρισίες τοῦ Mette (*Gnomon* 49, 1977, 724-27) καὶ τοῦ Newiger (*Gymnasium* 87, 1980, 536-38).

- σ. 320 Διονύσιος Δ. 'Ρόδιος: 'Η έπιγραφή χρονολογείται στον 2./1. αί. π.Χ. από τον Peek. *Inscriften aus dem Asklepieion*, σ. 40 άρ. 44.
- σ. 320 (τελευταίο λήμμα): "Αν οι δύο παραπομπές (στην πρώτη αντί 125 γρ. 126) άφοροῦν τὸ ἴδιο πρόσωπο, τότε τὸ ὄνομα εἶναι *Διονύσιος Διοφ- 'Ρόδιος*, σύμφωνα με τὴ Δελφικὴ έπιγραφή.
- σ. 321 Διονύσιος Σωτήχου: Νά γραφεί *Σωτήχου* καί νά μεταφερθεῖ τὸ λήμμα στή σ. 320.
- σ. 322 Δίων Θεοδώρου: Γρ. διαλεκτ. *Θευδώρου*.
- σ. 324' Ερμόφαντος: Πιθανότατα καί τὰ δύο λήμματα άφοροῦν τὸ ἴδιο πρόσωπο· πρβ. Mette, *Urkunden* II C 1b (σ. 50).
- σ. 325 (πρώτο λήμμα): Γρ. *Εύαρχίδης* καί *Βοιότιος*.
- σ. 325 Εὔαρχος: Νά προστεθεῖ ὅτι νίκησε καί στὰ Χαριτήσια τοῦ 'Ορχομενοῦ (*JG* VII 3195 στ. 26).
- σ. 326 Εύχαρίδης 'Επιχόρου: Γρ. *'Επιχάρου* καί *Εricharès*.
- σ. 326' Εχεκράτης: Νά προστεθεῖ *'Εχεκράτου 'Αργεῖος* καί νά διορθωθεῖ ἡ παραπομπή σέ στ. 309 άρ. 129.
- σ. 327' Ηρακλείδης (τελευταῖος): 'Αντί *Τέος* γρ. *Iasos*.
- σ. 328' Ηρόδοτος: 'Αντί *Charitesia* γρ. *Homoloia*.
- σ. 329 Θεόδωρος 'Αθ.: Στις παραπομπές αντί *Aristophane* καί *Aristo* γρ. καί τις δύο φορές *Aristote*.
- σ. 330 Θεόξενος Θεοξένου 'Ελεῖος: Γρ. *'Ηλεῖος* καί *Théoxenos*.
- σ. 330 Θεόπομος: 'Εδῶ γίνεται σύγχυση με τὸ προτελευταίο λήμμα τῆς σ. 371. Στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιά δύο μαρτυρίες καί ἴσως γιά δύο χωριστά πρόσωπα: ἀπό τὴ μιὰ *BCH* 1895, 336 άρ. 10, ὅπου ὁ Θ. με πλήρες τὸ ὄνομά του ἐμφανίζεται ὡς ἱερεὺς τῶν τεχνιτῶν, καί ἀπό τὴν ἄλλη αὐτόθι άρ. 11, ὅπου ἀναγράφεται ἕνας κωμωδὸς ὡς |' *Αχαιὸς ἀπὸ Σικυῶνος*. "Αν ταυτίσουμε τὰ πρόσωπα —δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα— χρειάζεται νά συγχωνευθοῦν τὰ δύο λήμματα (τῆς σ. 330 καί τῆς σ. 371).
- σ. 331 Θηραμένης "Αγωνος: Γρ. *"Αγωνος* καί *Hagnon*: τὸ ἴδιο σ. 375.
- σ. 332' Ιερότιμος: Νά προστεθεῖ *SEG* I 187 Β στ. 35 καί νά διορθωθεῖ ὁ τελευταῖος άρ. σέ 164.
- σ. 332' Ιππασος: *'Ορθοκόρυζος* (*ὀρθοκόρυδος* Bergler —ὀπωσδήποτε ὄχι *ὀρθισκόριζον*) εἶναι παρωνύμιο ποῦ ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν 'Αλκίφρονα ὄχι στὸν "Ιππασο ἀλλὰ στὸν Λικύμνιο· διορθωτέα καί ἡ παραπομπή σέ Ερ. III 12, 1.
- σ. 332' Ιερόνυμος: Στὴ δεύτερη παραπομπή νά προστεθεῖ στ. 58.
- σ. 333' Ιρανός: Στὴν τελευταία παραπομπή τὸ ὄνομα νά γίνει *Bizard* καί ὁ άρ. τῆς σ. 261. Νά προστεθεῖ *κῆρυξ* καί *ραμφοδὸς* με παραπομπή καί στὴν έπιγραφή *Πολέμων* 3 (1947/48) 75 στ. 22, ἀπὸ ὅπου προκύπτει ὅτι νίκησε καί στίς Θεσπιές.
- σ. 333' Ισμηνόδαρος: Νά διορθωθεῖ ὁ στ. σέ 32.
- σ. 335 Κάλλιπος (II): Νά προστεθεῖ ὅτι *ὑπεκρίνατο* τοὺς *'Ιμβρίους* τοῦ Μενάνδρου (*P.Ox.* 1235 στ. 111-12· πρβ. Sandbach, *Menandri reliquiae*, σ. 306, καί Mette. *Urkunden*, III Β 2a, σ. 117).
- σ. 335 (τελευταίο λήμμα): Γρ. *Homoloia*.
- σ. 336 Καμναγόρας: Νά διορθωθεῖ σέ *Κλευναγόρας* καί ὀλόκληρο τὸ λήμμα νά μεταφερθεῖ στὴν οἰκεία θέση (σ. 337)· γιά τὴν ἀνάγνωση βλ. *ZPE* 1 (1967) 230.
- σ. 336 (τελευταίο λήμμα): Γρ. *Κηφισόδωρος* καί πρόσθεσε *Θη[βαῖος]*· πρβ. Πασιχαρίδης, σ. 350 (ὅπου διορθωτέος ὁ στ. σέ 24).
- σ. 337 (τελευταίο λήμμα): Γρ. *Κλ]εο[δάμα]ς ΑΤ*.
- σ. 339 (τρίτο λήμμα ἀπὸ τὸ τέλος): Γρ. *Κυδίας* (τὸ ἴδιο σ. 376) καί στὸ τέλος ἀντί III γρ. 111.

- σ. 340 Λικύμνιος: Βλ. διόρθωση γιὰ τὸν Ἴππασο.
- σ. 342 (πρῶτο λῆμμα): Δὲν εἶναι σίγουρο ὅτι καὶ οἱ δύο μαρτυρίες ἀφοροῦν τὸ ἴδιο πρόσωπο· στὴ δεύτερη νὰ προστεθεῖ στ. 71.
- σ. 342 Μενίσκος: Πρβ. Πετραῖος, σ. 351.
- σ. 342 (τρίτο λῆμμα): Γρ. *Προτογένους*.
- σ. 347 (προτελευταῖο λῆμμα): Ἡ δεύτερη ἀναφορὰ νὰ διορθωθεῖ σὲ Orchomène, Charitiesia et Homoloia μὲ παραπομπή στους στ. 22 καὶ 36 τῆς ἐπιγραφῆς.
- σ. 347 (τελευταῖο λῆμμα): Νὰ προστεθεῖ ὅτι νίκησε στὸν ἴδιο ἀγῶνα ὡς κήρυξ σύμφωνα μὲ τὴν ἴδια ἐπιγραφή, στ. 5.
- σ. 348 (δύο πρῶτα λήμματα): Γρ. *Νικοφῶν*: τὸ ἴδιο σ. 378.
- σ. 349 (τελευταῖο λῆμμα): Γρ. Sophronion καὶ πρβ. Ποσειδαῖος (ἔτσι), σ. 353.
- σ. 350 Παράνομος: Γρ. *Παράνομος* καὶ Paramonos (τὸ ἴδιο σ. 44, 47 στ. 260, καὶ 394 γιὰ τὸν ὁμώνυμο ποιητῆ). Ἐπίσης νὰ προστεθεῖ μὲ ἐρωτηματικὸ τὸ πατρώνυμο *Αἰμητρίου* (πρβ. *IG XI 615*).
- σ. 351 (πρῶτο λῆμμα): Πρόκειται γιὰ κωμικὸ συναγωνιστῆ, γιὸ πιθανότατα τοῦ Λυκίσκου Πausaniou Ἐχαρνέως (*PA 9220*: πρβ. *BCH 32, 1908, 346 ἀρ. 371*).
- σ. 351 Πειθάνωρ: Νὰ διορθωθεῖ ὁ ἀρ. τῆς παραπομπῆς σὲ 2564 στ. 55.
- σ. 351 Πετραῖος: Νὰ τοποθετηθεῖ στὴ σωστὴ ἀλφαβητικὴ σειρά· πρβ. Μενίσκος, σ. 342.
- σ. 351 Περιγένης: Στὸ τέλος νὰ προστεθεῖ ἀρ. 145.
- σ. 353 (πρῶτο λῆμμα): Νὰ προστεθεῖ στ. 36 καὶ παραπομπή *Ἀρχ. Ἐφ. 1925-26, 24 ἀρ. 139*.
- σ. 353 Πολύοντος: Ἡ ἀνάγνωση εἶναι ἀτεκμηρίωτη· συνεπῶς δὲν δικαιολογεῖται ἡ καταχώριση τοῦ λήμματος καὶ ἐδῶ· πρβ. σ. 368, προτελευταῖο λῆμμα.
- σ. 353 Πραξίας Κρατέου... fils de Cratéas: Γρ. Cratéas.
- σ. 353 Πρατίνας Φλιουντεῖος: Γρ. *Φλεισίσιος*.
- σ. 354 Ῥαδάμαντυς: Γρ. *-νθος* καὶ πρόσθεσε [-]: Ἐπιγραφή ἀνήκει στὸν ἐκδότη στὸν 2. ἢ 3. αἰ. μ.Χ. (πρβ. *REG 79, 1966, 752*).
- σ. 355 Σιλανὸς Θηβαῖος: Νὰ προστεθεῖ τὸ πατρώνυμο *Αἰ[μη]τρίου*.
- σ. 358 Σωτέλης Θεοκρίτου: Νὰ διαγραφεῖ τὸ πατρώνυμο· πρόκειται γιὰ ἕνα δεύτερο πρόσωπο, τὸν κωμικὸ συναγωνιστῆ Θεόκριτο, ποὺ καταχωρίζεται στὴ σ. 330.
- σ. 359 Τυχαμένης Κυπαρισσεύς: Γρ. *-σιαίς*: τὸ ἴδιο σ. 378.
- σ. 360 (τρίτο λῆμμα): Γρ. *Φίλητος* ΑΤ.
- σ. 364 Χιονίδης: Νὰ μεταφερθεῖ παρακάτω.
- σ. 365 (πρῶτο λῆμμα): Νὰ διαγραφεῖ (πρβ. Chiron, σ. 315 Ἐρχέλαος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὅμως βλ. τὴ δική μου προσθήκη *Ἀρχέδαμος*).
- σ. 373 Δάματρος Πουθέας: Σωστά παραλείπεται. Ἐπίσης δύο παραπομπές ποὺ δίνει ὁ O'Connor σωστὴ εἶναι μόνο ἡ δεύτερη (*RhM XVIII, 549*): πρόκειται ὅμως γιὰ πλαστὴ ἐπιγραφή, γιὰ τὴν ὁποία βλ. A. Kirchhoff, *Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets*, Λιψία 1877³, σ. 131 σημ. 1.
- σ. 374 Στὸν κατάλογο τῶν ἐθνικῶν ὀνομάτων ἐπικεφαλῆς τῶν Ἀθηναίων φέρεται ὁ Ἀγαθήμερος, ποὺ ὡστόσο ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν Προσωπογραφία —δικαιολογημένα, γιὰτὶ ἀνήκει στὸν 2. αἰ. μ.Χ. (O'Connor, ἀρ. 4).
- σ. 390 Asbolis (chanteuse): Γρ. chanteur.
- σ. 394 Hermippos (2): Γρ. Hermolaos.